DATE
PAGE No.

पाठ-३
देवकुमारी थापा

अभ्यास

~~१) जोडा मिलाऊ:~~

~~क) देवकु~~

२) एक वाक्यमा उत्तर भन:

क) देवकुमारी थापाको जन्म कहाँ र कहिले भएको थियो?

→ देवकुमारी थापाको जन्म दार्जिलिङको खर्साङस्थित गिद्धेपहाडमा वि.सं. १९८४ चैत २ गते भएको थियो।

ख) देवकुमारी थापाले किन बाल साहित्यको पुस्तक लेख्न थालिन्?

→ देवकुमारी थापाले बाल साहित्यका पुस्तक

लेख्न थालिन् किनकी बालबालिकाहरूनै भविष्यका देश सम्हाल्ने व्यक्तिहरू हुन् र उनीहरूलाई सक्षम र शिक्षित बनाउनु हामी सबैको कर्तव्य हो।

ग) देवकुमारीले आफ्नै खर्चमा कुन संस्था स्थापना गरिन्?

→ देवकुमारीले आफ्नौ खर्चमा बबरसिंह थापा सेवा गुठी स्थापना गरिन्।

घ) देवकुमारी थापा कुन कुन क्षेत्रमा उदाहरण बनेकी छन्?

→ देवकुमारी थापा ~~स्व~~ स्वास्थ्य, साहित्य र समाजका ~~क्षे~~ क्षेत्रमा उदाहरण बनेकी छन्।

→

DATE ____________
PAGE No. ____________

३) जोडा मिलाऊ:

क) देवकुमारी थापाको जन्मस्थान — सरसाङ
ख) पहिलो नेपाली बाल पत्रिका — हिमालकिशोर
ग) मानवको मुख्य कर्तव्य — सेवा
घ) देवकुमारीले तिस वर्षसम्म सेवा गरेको संस्था — बाल मन्दिर
ङ) किराट साहित्य संस्था — अध्यक्ष

---

४) ठिक उत्तरमा ठिक(✓) चिह्न लगाऊ:

क) देवकुमारी थापाले गरेको नयाँ काम के हो?

अ) बाल कथा लेखन ✓आ) बाल पत्रिका प्रकाशन
इ) बाल नाटक मञ्चन ई) बाल मन्दिर सञ्चालन

ख) देवकुमारी अध्यक्ष रहेको संस्था कुन हो?

✓अ) किराट साहित्य संस्था आ) बाल पत्रिका प्रकाशन
इ) बाल नाटक मञ्चन ई) अन्तराष्ट्रिय मञ्च

Scanned with CamScanner

५) कोष्ठकबाट मिल्ने शब्द छानेर खाली ठाउँ भरी वाक्य पूरा गर:

क) असल काममा हौसला दिने व्यक्ति थोरै हुन्छन्। (थोरै, ज्यादै, असाध्यै)

ख) बालबालिकाहरू नै देशका भविष्य निर्माता हुन्। (भार, निर्माता, खेलाडी)

ग) नेपाली साहित्यमा देवकुमारीको विशिष्ट स्थान छ। (गहिरो, विशिष्ट, चर्को)

घ) हिमाल किशोर पहिलो नेपाली बाल पत्रिका हो। (बाल पत्रिका, हिमाल शिशु, बाल साहित्य)

Scanned with CamScanner

DATE
PAGE No.

पाठ -३

देवकुमारी थापा

ध) उत्तर लेख;

क) देवकुमारीले बाल साहित्यको क्षेत्रमा कस्तो काम गरेकी छन्?

→ बाल साहित्यमा देवकुमारी थापाको विशिष्ट स्थान छ। उनले बाल साहित्यका धेरै किताबहरू लेखेकी छन्। उनी बालबालिकाहरूनै यो देशको भविष्य निर्माता ~~छुन्~~ हुन् भन्ने सोच राख्थिन्। त्यसैले उनले बालबालिकाहरूलाई असल र शिक्षित बनाउनका लागि बाल कथा, कविता आदि लेख्न थालिन्। उनले बाल पत्रिका प्रकाशनमा ठुलो भुमिका निर्वाह गरेकी छन्।

उनले बाल मनोवैज्ञान बुझेर बाल कथा र कविता लेख्थिन्। यस कुराबाट प्रेरित भएर धेरै बालकहरू बाल साहित्य तिर लागेका थिए। उनले बालकहरूको

DATE
PAGE No.

मनको भावना बुझेर बाल पत्रिका रोचक बनाउथिन्। उनको कथामा भएका असल वातावरण र सकारात्मक सन्देशले नै बालबालिकालाई असल बाटो तिर लान्छ।

अतः, देवकुमारीले बाल साहित्यको क्षेत्रमा धेरै राम्रो काम गरेकी छन्।

ख) देवकुमारीलाई किन उच्च विचार भएकी व्यक्ति मानिन्छ?

→ देवकुमारी थापा निस्वार्थी थिइन्। उनी निस्वार्थ भावनाले एकातिर बालबालिकाकोलागि बाल पत्रिका प्रकाशन, बाल कविता र कथा लेखन गर्थिन र अर्कोतिर मानिसहरूलाई निःशुल्क रूपमा उपचार गर्न गाँउ गाँउमा घुम्थिन। अर्को तिर उनी बाल संस्थामा पनि ~~सेवा~~ कार्यरत थिइन् र उनले आफ्नै संस्था खोलेर समाज सेवाका कार्य-हरु गरेर मानिसलाई सेवामा प्रेरित गर्नका

DATE
PAGE No.

लागि पुरस्कार वितरण पनि गर्थिन। उनले गरेका यी कामहरूलाई मिलाएर हेर्ने हो भने उनको निःस्वार्थता, र उच्च विचार आफै बुझ्न र देख्न सकिन्छ।

अतः, देवकुमारी उच्च विचार भएकी व्यक्ति हुन्।

ग) देवकुमारी थापालाई के कारणले नागरिक अभिनन्दन गरियो?

→ देवकुमारी थापाले समाज, शिक्षा र स्वास्थ्यमा धेरै ठुलो काम ~~गरेकी~~ गरेकी छिन्। उनले सामाजिक संस्था खोलेर समाज सेवा गर्थिन र मानिसहरूलाई यो समाज सेवाको काम तिर प्रेरित गर्नका लागि पुरस्कार वितरण पनि गर्थिन। उनले शिक्षाको क्षेत्रमा पनि ठुलो भुमिका निर्वाह गरेकी छिन्। उनले बाल शिक्षाका लागि बाल पत्रिका प्रकाशन र बाल कथा, ~~रचि~~ कविता

DATE
PAGE No.

लेखन पनि गर्थिन। उनले स्वास्थ्यका लागि पनि धेरै कार्यहरू गरेकी छन्। उनले गाउँ गाउँ घुमेर बालबालिका, महिला, वृद्धलगायत धेरै अशक्त र बिमारी बिरामीहरूको उपचार गर्थिन। त्यसबेला अरूहरूले उपचारको लागि शुल्क लिन्थे तर देवकुमारी थापाले निःशुल्क उपचारलाई जोड दिँदै निःशुल्क उपचार गर्थिन। उनले गरेका यी कामहरू देखेर धेरै जना खुसी भए।

अतः, देवकुमारीको कर्मशीलता र निःस्वार्थता-बाट प्रेरित भएर उनलाई नागरिक अभिनन्दन गरियो।

घ) देवकुमारी थापालाई किन प्रेरणाको मुहान भनिन्छ?

→ देवकुमारी थापाले शिक्षा, स्वास्थ्य र समाजमा गरेका कामहरू अतुलनीय छन्। उनले जीवन भर निःस्वार्थताको

Scanned with CamScanner

DATE
PAGE No.

भावनाले मानव हितका लागि कार्यहरु गरिन्। उनले उच्च विचारहरु राखिन्। उनले बालबालिकाको लागि प्रकाशित गरेको ~~बाल~~ बाल पत्रिका र बाल कथाहरु पढेर धेरै जना उनीबाट प्रेरित भएर बाल साहित्य तिर लागेका छन्। उनी गाउँ गाउँमा घुमेर धेरै-जनाको नि:शुल्क उपचार गरेको देखेर र त्यो कार्यबाट प्रेरित भएर धेरै डक्टरहरु त्यसरीनै गाउँ गाउँ घुमेर नि:शुल्क उपचार गर्छन्। उनले सामाजिक संस्था खोलेर समाज सेवा गरेर पुरस्कार वितरण गरेको देखेर धेरैजना प्रेरित भएर आफ्नो संस्था खोलेर पुरस्कार वितरण गर्ने र समाज सेवा गर्ने कामहरु पनि गर्छन्। उनले धेरै व्यक्तिहरुलाई प्रेरणा दिइन्।

अत: देवकुमारी थापालाई प्रेरणाकी मुहान भनिन्छ।

ङ.) देवकुमारी थापाले के कस्ता पुरस्कार सम्मान र

पाइन्?

→ देवकुमारी थापाले धेरै कार्यहरू गरिन्। त्यसकारण उनलाई धेरै व्यक्ति तथा संस्थाहरूले पुरस्कार र सम्मान दिए। उनले विभिन्न क्षेत्रमा दिएको योगदानको कदरस्वरूप उनलाई उत्तम कुँवर पुरस्कार, प्रतिभा पुरस्कार, महेन्द्र प्रज्ञा पुरस्कार आदिबाट सम्मान गरियो। उनलाई नूरगङ्गा पुरस्कारले पनि सम्मानित गरियो। उनी सेवा पदक, गोरखा दक्षिणबाहु, रत्नश्री स्वर्ण पदक, आदिबाट पनि विभूषित भइन्। उनको कर्मशील जीवनबाट प्रभावित भएर उनलाई वि.सं. २०५५मा नागरिक अभिनन्दन पनि गरियो।

अत: देवकुमारी थापालाई धेरै पुरस्कार र सम्मानले सम्मानित गरिएको थियो।

---

6) देवकुमारी थापाले शिक्षा, स्वास्थ्य र साहित्यमा दिएको योगदानको चर्चा गर।

→ देवकुमारी थापाको जन्म वि.सं.१९८५ वैशाख २ गते दार्जिलिङ क्षेत्रअन्तर्गत खरसाङमा भएको हो। उनी प्रकृतिबाट दुङ्गुरोमा दाखिला भइन्।

उनले बाल साहित्यमा विशिष्ट स्थान राखेकी छन्। उनी बालबालिकाहरु नै देशका भविष्य निर्माता हुन् भन्ने सोच राख्थिन। त्यसैले बालबालिकाहरूलाई असल र शिक्षित पार्न उनी साहित्य रचनामा लागिन्। उनका कथाहरूले बालबालिकाहरूलाई असल वातावरण र सकारात्मकताको सन्देश दिन्थे। र त्यही सन्देशका कारण धेरै बालबालिकाले राम्रो भविष्य निर्माण गर्न सक्छन् भन्ने उनको सोच थियो। उनले ~~हिमाल किशोर~~ बाल पत्रिका प्रकाशन गरिन् र त्यसमा आफ्नो रोचक कथा र कविता हाल्न थालिन्। उनले ~~म~~बाल मनोविज्ञान बुझेर बाल पत्रिकालाई रोचक बनाउँदथिइन्। उनकै प्रेरणाले नेपाली साहित्यमा धेरै प्रवेश गरे।

उनले स्वास्थ्य क्षेत्रमा पनि ठुलो योगदान दिएकी छन्। उनले स्वास्थ्य क्षेत्रमा डिप्लोमा गरेकी थिइन। त्यसैले उनी गाउँ गाउँमा घुमेर महिला, बालबालिका, वृद्धलगायत बिरामीहरूको उपचार निःशुल्क रूपमा गर्दथिइन्। उनले यो स्वास्थ्य क्षेत्रमा काम गर्दा समाजसेवा गर्ने प्रेरणा पाइन्। उनले रोगग्रस्त, असहाय, उत्पीडित र विपन्न मानिसहरूको दुःख र पीडा हटाउन विभिन्न सामाजिक संस्थामा रहेर समाजसेवा गर्थिन। उनले गरेको यो कामबाट धेरै जना प्रेरित भए।

उनले शिक्षाको क्षेत्रमा पनि योगदान पुर्याएकी छन्। उनको सोचाइ थियो कि, "बालबालिकाहरू बालमैत्री वातावरणमा मात्र राम्ररी पढ्न सक्छन्।" त्यसैले उनी सबैलाई यो कुरा भन्थिन्। उनले सबैलाई यो कुरा व्यवहारमा उतार्ने सल्लाह दिन्थिन। उनको यस भनाइका कारण शिक्षा क्षेत्रमा धेरै जनाले

विचार गर्न थाले र यसले शिक्षा क्षेत्रलाई बलियो बनायो ।

अतः, देवकुमारी थापाले शिक्षा, स्वास्थ्य र साहित्यमा दिएको योगदान अतुलनीय छ ।

ट) पाठको चौथो अनुच्छेद पढी चारओटा बुँदाहरू टिपेर सारांश लेख ।

Scanned with CamScanner

छोरीले प्रवेश गर्नु।

बुँदा टिपोट :

1) बाल साहित्यमा देवकुमारी थापाको विशिष्ट स्थान रहनु,
2) उनमा असल वातावरणले र सकारात्मक सन्देशले नै बालबालिकाहरूको सुन्दर भविष्य निर्माण गर्न सकिन्छ भन्ने विश्वास हुनु,
3) उनले बालबालिकाहरूका मनका भावना बुझेर बाल पत्रिकालाई निकै रोचक बनाउने प्रयत्न गर्नु,
4) उनको प्रेरणाले नेपाली साहित्य र बाल साहित्य लेखनमा छोरीले प्रवेश गर्नु ;

सारांश लेखन :

देवकुमारी थापाको बाल साहित्यिक यात्रा.

बाल साहित्यमा देवकुमारी थापाको विशिष्ट स्थान छ। उनले छोटा र मिठा

Scanned with CamScanner

कथा र कविता लेख्थिन्। उनले असल वातावरणमा मात्र बालबालिकाको सुन्दर भविष्य निर्माणगर्न सकिन्छ भन्थिन। उनले बाल पत्रिका ~~लेख्दै~~ लेख्थिन् र त्यसमा बालबालिकाको मनका भावना बुझेर त्यसलाई रोचक बनाउथिन्। उनले लेखेको कथा र कविताबाट धेरै जना ~~प्रेरि~~ प्रेरित 'भएर' साहित्यमा प्रवेश गरेकाछन्। यस~~को~~ कुराका कारण उनले धेरै पुरस्कार र सम्मान पनि पाएकी छन्।

मूल शब्द सङ्ख्या:१५४
हुनुपर्ने शब्द सङ्ख्या:५१.३३
भएको शब्द सङ्ख्या:४९

DATE
PAGE No.

पाठ -३ (देवकुमारी थापा)

शब्दभण्डार

९) तल छ्यासमिस पारेर विपरीतार्थी शब्द राखिएका छन्। उदाहरण हेरी मिल्ने शब्द छानेर जोडा मिलाऊ:

शिक्षित = अशिक्षित
पत्नी = पति
सहाय = असहाय
~~अशिक्षित~~ विपन्न = सम्पन्न
थोरै = धेरै
सक्रिय = निष्क्रिय
असल = खराब
रुचि = अरुचि
नमिठो = मिठो

१०) तलका शब्दको अर्थ बताऊ:

Scanned with CamScanner

DATE
PAGE No.

~~जग~~
→ ~~आधार~~

जग = आधार
प्रेरण = हौसला गर्नु
निर्माता = निर्माण गर्ने / बनाउने व्यक्ति
अमर = कहिल्यै नमर्ने
उदाहरण = दृष्टता
व्यवस्था = तर्जुमा
चौतर्फी = चारै तिरको
हौसला = उत्साह
कर्तव्य = गर्नु पर्ने काम
अडिग = अडिएर रहने / अविचलित
आयोजक = आयोजना गर्ने व्यक्ति

११) अर्थ खुल्ने गरी वाक्यमा प्रयोग गर;

आफन्त = कोरोनाले गर्दा आफन्तहरूसँग भेट हुन पाएको छैन।
आजीवन = धेरै व्यक्तिहरू नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानको आजीवन सदस्य भएर

Scanned with CamScanner

नियुक्त भएका छन्।
मानव = देवकुमारी थापाले मानव हितका लागि धेरै कार्य गरेकी थिइन्।
समर्पित = देवकुमारी थापाले आफ्नो जीवन मानव हितको लागि समर्पित गरेकी थिइन्।
राष्ट्रभक्ति = सबै नेपालीको मनमा राष्ट्रभक्तिको स्वभाव हुन्छ।
प्रेरणादायी = देवकुमारी थापाले यस संसारमा प्रेरणादायी भूमिका निभाएकी छिन्।
मुहान = देवकुमारी थापा प्रेरणाकी मुहान बनेकी छन्।